THE (PRE)ROMANTIC MACABRE IN VASILE AARON'S WORK: *REPORTA DIN VIS*

Oana POP
University of Bucharest

Abstract: This article is centered around the aesthetics of decay, the aesthetic category of the macabre as it was represented in the Romanian poetry at the beginning of the 1800s by the writer Vasile Aaron. The macabre is, in this case, rendered between the Enlightment and Romatic approaches of the term. Therefore, we will be able to see how Romantic elements are melted with the Enlightment ideology and how they contribute to the manisfestation of the macabre in the literary work of the Romanian poet.

Keywords: Vasile Aaron, aesthetics of the macabre, poetry, death, dream.

Reporta din vis de Vasile Aaron este un poem epico-didactic, după cum a fost etichetat, în care au fost inserate numeroase scene cinegetice şi ample descrieri de natură, decupate prin intermediul observaţiei directe, fără reminescenţe livreşti sau expuse cu vreun scop moralizator. „Deşi autorul, familiarizat cu decorul convenţional şi imaginea esenţializată, nu e desprins să vadă realitatea sub aspectele ei schimbătoare şi diferenţiale, totuşi nevoia de a evoca materialitatea obiectuală a lumii, detaliul concret al vânătorii sau aspecte particulare ale peisajului îl ajută să-şi înfrângă inerţiile clasicizante.“[1]

Macabrul este o categorie estetică dezvoltată în cadrul unui curent literar, în cazul de faţă avem de-a face cu o tematică macabră de tranziţie, între preromantism şi romantism. Macabrul a devenit în timp atât un cod cultural, cât și un sistem de stereotipuri și judecăți care au dat naștere unor serii de mituri ale trecerii care au influențat literatura. Prin urmare, macabrul se manifestă prin teme și motive literare caracteristice, iar lucrarea își propune observarea modului de reflectare a macabrului în ultima creație poetică a lui Vasile Aaron. În *Reporta din vis* macabrul se manifestă atât sub aspect oniric, cât și sub aspect teosofic sau magic. La Aaron macabrul pornește de la vis și ajunge să se materializeze prin dezvoltarea condiției de muritor, putând astfel să identificăm nuanțe având drept caracteristici ale literaturii monastice – evidențierea nimicniciei umane și până la macabrul funest – cimitirul.

În *Reporta din vis,* macabrul este activat prin intermediul visului şi al unui mentor providenţial care îi oferă tânărului Reporta spectacolul unei vizite în lumea trupurilor moarte. După cum afirmă şi Nicolae Manolescu: „cel mai interesant lucru din poem îl constituie viziunea macabră din cimitirul pe care bătrâna călauză îl face transparent“[2], aşa încât tânărul să poată observa ce se întâmplă cu trupul omului după ce acesta moare, o moarte desacralizată.

Începutul poemului se deschide prin intermediul unei invocaţii a muzelor pentru a înzestra scriptorul cu cele necesare transcrierii visului în versuri. „Întoarcere la somn e o întoarcere la starea primordială asemănătoare vieţii vegetale “[3], aşa încât recuperarea sintezei, a unei armonii universale este redată prin realizarea unei călătorii în propriul eu pentru a descifra scopul vieţii şi a se omogeniza cu materia. Motivul ruinelor este explicit în text prin amintirea cetăţii Sarmis. „Fragilitatea materiei biologice faţă de timp este de sursă biblică.

[1] *Scrieri literare inedite*, documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 15.
[2] Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 119.
[3] Albert Beguin, *Sufletul romantic şi visul,* Editura Univers, Bucureşti, 1970, p. 15.

BDD-A22073 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:50:47 UTC)

Motivul triumfului morţii a avut o circulaţie extraordinară.“[4] După depăşirea momentului ruinelor, este prezentat un moment cinegetic, pentru ca apoi, obosit fiind tânărul cade într-un somn adânc, urmând ca eroul poemului să fie botezat de „un bătrân cu barba căruntă, cu albe veşminte, la căutătură blând, şi la cuvinte“[5], noul său nume fiind Reporta din vis. Tânărul îl acceptă pe bătrân drept mentor, acesta de pe urmă, propunându-i o incursiune prin „al vieţii vis“. Astfel, tânărul se vede nevoit să răspundă unor serii de întrebări venite din partea bătrânului care doreşte să încerce credinţa tânărului. Modelele negative enumerate de bătrân, în sprijinul convingerilor sale, sunt: Absalon, Samson, Salamon şi un rege asirian numit Navohodonosor. Se poate observa cum intenţia autorului transpare prin alegerea acestor nume, singurul care face notă discordantă fiind cazul regelui asirian.

Firul narativ al poemului se îmbină cu motivul romantic al *fortunei labilis*[6], pentru ca apoi prin intermediul alegoriei să fie prezentată discuţia dintre *Omenire* şi *Lume.* Suprapus alegoriei, macabrul romantic intervine în economia imaginarului în finalul cântecului *Lumii* enumerând etapele prin care trece omul până moare şi ce se întâmplă cu trupul după ce se separă de suflet: „Aici trupul aşezându-l/ Şi cu pământ astupându-l/ De mistuire-i grijesc;/ Trimit muşte muşcătoare,/ De vermi pricinuitoare./ Vermii în scurt să prăşesc. / Sug sugele cu cumplire,/ Mâncă carnea cu răpştire./ De vreo milă-i trecut/ Când sângele se fârşeşte/ Şi carnea se mistuieşte/ Şi vermele e perdut./ Eu trimit broaşte râioase/ Şi ţărpi reci fără de oase/ Şi-i aşez liniştuiţi/ În locurile golite/ Şi de carne lăzuite/ Să petreacă odihniţi.“[7]. Spre deosebire de tipologia macabrului existent în epocă, Vasile Aaron face un pas înainte, trimiţând la estetica urâtului agreată de Tudor Arghezi. Este foarte greu de analizat un astfel de decor recurgând la comparaţia cu alte opere contemporane lui Aaron, deoarece în nici o altă scriitură a acelei perioade, moartea, perisabilitatea materiei umane nu este la fel de stridentă. În lucrarea sa „Amurgul Evului Mediu“, Huizinga consideră că trei teme oglindesc în mod deosebit obsesia morţii: „dispariţia celor a căror strălucire au cucerit întreaga lume, putreziciunea frumuseţii omeneşti şi perenitatea dansului macabru, unde moartea atrage în suita sa oameni de toate clasele sociale şi de toate vârstele.“[8]

Descrierea procesului de descompunere al cadavrului poate, nu ar fi fost atât de caustică dacă nu ar fi fost urmată de o evaluare directă a „pagubelor“, Reporta din vis fiind dus de către bătrân într-un cimitir. Acolo tânărul este încurajat să descifreze inscripţii funerare ce subscriau avertismentelor enunţate de bătrân în ceea ce priveşte un trai care nu respectă învăţăturile creştine. Cele treizeci de inscripţii funebre se centrează pe motivele *fortuna labilis*[9]*, fugit irreparabile tempus* şi *ubi sunt* – mozaicul compus din aceste fragmente de viaţă reprezentând un fel de oglindă, „oglindă care luminează egalitatea din lumea aceasta“[10], în care este surprinsă foarte amănunţit deşertăciunea lumii. „Ţintirimul vechi“[11] pare a fi un fel

[4] Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor,* în *Structuri tematice şi retorico stilistice în romantismul românesc,* Editura Academiei, Bucureşti, 1976, p. 32.
[5] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 20.
[6] „Acum Cres vede că zisul noroc/ Cu statornicie nu stă într-un loc,/ Pe cine ăl are lesne-l părăseşte,/ Cu paşi îndoiţi la altul grăbeşte“ în Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 24.
[7] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 28.
[8] Johann Huizinga, *Amurgul Evului Mediu,* Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 226.
[9] Huizinga constată că ideea dansului macabru este adesea însoţită de cea a roţii norocului unde se manifestă în chip evident aceeaşi indiferenţă faţă de categoriile sociale omeneşti.
[10] Pavel Chihaia, *Sfârşit şi început de ev,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1977, p. 26.
[11] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 28.

BDD-A22073 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:50:47 UTC)

de necropolă a tuturor timpurilor în care au fost aruncaţi la grămadă eroi ai Eladei, regi, strategi, eroi semi-zei, poeţi chiar sau frumoasele femei pentru care s-au distrus cetăţi şi s-au pornit războaie[12]. Analizând cele treizeci de antroponime se poate realiza o clasificare a acestora în funcţie de etimologia numelor şi regiunea geografică unde era răspândit. Selecţia pe care autorul o face în ceea ce priveşte antroponimele este esenţială în ilustrarea primei teme enunţată de Huizinga, dispariţia celor a căror strălucire a cucerit întreaga lume: Pompei, Priam sau Ahiles. Notabil este şi faptul că, jumătate din antroponimele enumerate au drept început litera *p,* arătând astfel înclinarea scriitorului spre a oferi poemului un caracter muzical prin aliteraţii şi asonanţe. Decorul nu este lipsit de grandoare, dimpotrivă, aceasta se află sub încărcătura pietrelor funerare şi a elementelor de factură macabră.

Următorul tablou se înscrie în seria elementelor funeste, reprezentând drumul care trebuie parcurs de rubedeniile mortului pentru a-i putea depunde sicriul în groapă. Notabilă este participarea bocitoarelor – element de factură populară. Reporta, fiind foarte impresionat de cele ce văzuse, este supus unei noi încercări din cauza curiozităţii sale nestăpânite. Printr-un fel de incantaţie magică, bătrânul povăţuitor transformă ţintirimul într-un deal de cristal, aşa încât eroul putea să vadă în pământ. Îmbrăcând haina macabrului romantic, decorul se schimbă total: „Cum intrâm întâi în ţintirim, iată/ Vro trei îngropaţi demult deodată:/ Aşa putrezise şi carne şi toate/ Câte le avusă cu sine-ngropate,/ Cât mai nu puteai cunoaşte mormântul./ Singur sta din carne, pufăios, pământul.“[13] Lanson consideră că reprezentarea condiţiei corupte a trupului este un *memento mori* adresat oamenilor care au cedat tentaţiei placerilor vieţii: „Moartea, ideea centrală a dogmei creştine, se detaşează din ce în ce mai mult de toate credinţele care îi confereau înalta sa moralitate şi virtutea sa constantă pentru a deveni… un sfârşit care marchează capătul unor voluptăţi egoiste“[14]. Elementele constitutive ale imaginii morbide la care apelează poetul sunt: broaştele râioase şi şerpii sau şoarecii câmpului. Prin urmare, consider că se poate discuta despre macabrul romantic la nivel de macro şi micro reflexivitate.

Nivelul macro al macabrului este reprezentat de lumea exterioară Reportei din vis, de modul în care acesta percepe imaginile şi tablourile descriptive – *contemptus mundi*, în timp ce nivelul micro este constituit de lumea interioară a cadavrului, împreună cu toate reacţiile adverse sau diverse care au loc în cadrul procesului de descompunere al trupului. Sub această nouă perspectivă a macabrului în opera lui Vasile Aaron se recomandă delimitarea între cele două cosmos-uri care nu sunt paralele, ci se întâlnesc într-un receptor comun, în persoana Reportei din vis.

Nivelul macro al dimensiunii estetice a macabrului este alcătuit prin urmare de inscripţii funerare, fugitive momente cinegetice şi episodul din finalul capitolului al doilea: „Crăiasa cu mare pompă să iveşte/ ... / Pe mâna direaptă pe lângă crăiasă,/ Merjea o fămeie cu totul frumoasă,/ Cu un prunc în braţă, cu capul direpţ,/ Lăsat spre curatul zisei fămei pept./ Avea acest prunc în mâni o săgeată/ Foarte lucioasă, tinsă şi armată./ Pruncul era gol, orb fără vedere/ Şi cu aripi multe, pline de putere/ Însă macar orb, totuş cu săgeata,/ Clătind arcul tare întins, rănea ceata./ Săgeata din rană venea înapoi, Spre a prelunga marile nevoi./ Aşa săgetatul să purta, cât nime/ N-ar fi rămas viu din acea mulţime,/ De nu o fămeie bună, oarecare, / S-ar fi trimis doftor lor spre vindecare“[15]. Acest episod relevă o nouă faţă a macabrului, aş îndrăzni să-i spun tocmai schiţa unui profil grotesc surprinsă în imaginea unui

[12] Printre aceştia enumărăm pe: Pompei, Priam, Brut, Magdalena, Rumi, Elena, Iudit, Hesiod, Ahile, Petronelo.
[13] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 43.
[14] Gustave Lanson, *Histoire illustrée de la litérature française,* Librairie Hachette, Paris, 1923, p. 130.
[15] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, pp. 107 – 108.

BDD-A22073 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:50:47 UTC)

prunc orb, dar cu aripi puternice, prunc ce rănea oamenii cu săgeata. Macabrul se colorează prin efectele pe care pruncul – element al grotescului – le are asupra oamenilor: „ Iar ranele cele cu tot veninate/ Rămânea nestrânsă şi nevindecate“[16], aşa încât se face că mulţimea oamenilor ce o însoţea pe Crăiasa Dezmerdării era alcătuită din trupuri în stare de putrefacţie. Un alt episod care poate fi pus pe seama grotescului este prezentarea femeii din partea stângă a Crăiesii : „Sta lângă aceasta iarăşi un pruncşor,/ Ca şi cel dintâi, întocma odor./ Nu putea deschide ochii, sta smolit,/ Tot clătinându-şi capul ca un ameţit/ ... / Nu ştiu cu ce apă împroşca în ea“[17]. Ironia de care dă dovadă scriitorul prin sublinierea substantivului odor reprezintă o altă caracteristică definitorie pentru stilul lui Aaron. Lucrând cu imaginile, cu puterea de reprezentare a visului, am putea spune că tabloul celor trei femei încadrate de cei doi prunci, este unul de factură suprarealistă. O imagine statică receptată ca fiind drept o poză dintr-un album, este, însă, în cazul scriiturii lui Aaron fluidă, un amalgam de elemente care au puls, care vibrează exact la momentul potrivit.

Nivelul micro al universului macabru surprins în poem se reflectă cu ajutorul fragmentelor în care este descrisă imaginea cadavrelor sub dealul de cristal. În completarea observaţiilor făcute după analizarea primului cadavru, Aaron redă prin versuri următoarea întâlnire cu macabrul: „Pâşând mai încolo, alt mort am aflat,/ Numai de vro zece zile îngropat./ Acest trup de mort încă n-au fost putrezit,/ Numai vineţisă şi s-au fost negrit./ Muşte mititele pe el să prăsisă,/ Carii spre a cărnii mâncare răpştesc.“[18] Impactul acestor descrieri este destul de mare, dintr-o oarecare perspetivă, poemul trebuie citit cu toate simţurile alerte. Ultimul flux al categoriei macabrului se regăseşte transcris în imaginea ultimului cadavru întâlnit: „Fiind îngropat de mult, putrezisă,/ Şi vermii în toate părţi îl sfridilisă,/ Sugea cu răpştire carnea putrezită/ Ca o hrană dulce şi nepreţuită.“[19] – după cum se poate observa autorul urmăreşte o regulă textuală prin care este surprins totul, începând cu suspendarea temporalului prin care se încearcă reprezentarea celor trei delimitări temporale: trecut – prezent – viitor. „Corespondentul simbolic al morţii conceptuale nu poate prezenta decât o formă fixă – un schelet – şi nu una în devenire. Prin urmare, a confunda un mort cu însăşi moartea ar fi să confundăm particularul cu generalul şi efectul cu cauza.“[20]. Liantul între cele două niveluri de materializare a macabrului îl reprezintă Reporta.

„Cadrul rigid al literaturii definitului era spart, depăşit, în acest moment şi – principal - literatura nu va mai accepta de acum canoane limitative. Nu este puţin lucru că literatura noastră va căpăta certificatul său de maturitate sub auspiciile unei asemenea etape de deschidere, de îmbogăţire, pentru că amprenta acestei căutări a eliberării se va traduce prin două consecinţe concrete şi importante : o perspectivă gravă, esenţială, matură asupra vieţii în sine, lipsită însă de lestul unei tradiţii închistate şi retrograde şi apoi o disponibilitate deplină faţă de temele cele mai noi.“[21]

În ceea ce priveşte estetica macabrului romantic, mai ales specificiatea ei în cadrul operei lui Vasile Aaron, trebuie menţionat că prin ineditul imaginilor, impactul sinesteziilor, puterea de asamblare a criptogramelor macabre, raportarea la o macro şi o micro necropolă, impulsul grotesc al vibraţiilor, sudarea elementelor baroce de tipul: lumea ca vis şi viaţa ca vis cu elemente onirice – prin aportul pe care visarea îl are în cadrul operei, *Reporta din vis* este într-adevăr o operă cu totul şi cu totul originală, putând fi considerată precursor a multor alte asemenea reprezentări.

[16] *Ibidem*, p. 108.
[17] *Ibidem.*
[18] *Ibidem*, p. 44.
[19] *Ibidem.*
[20] Pavel Chihaia, *Sfârşit şi început de ev,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1977, p. 25.
[21] Mircea Anghelescu, *Preromantismul românesc,* Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. 259.

BDD-A22073 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:50:47 UTC)

În concluzie, aş dori să reamintesc premisele acestei lucrări: enunţarea unor judecăţi de valoare în legătură cu reprezentarea categoriei estetice a macabrului în operele litarare de la începutul secolului al XIX - lea . Consider că această analiză ar fi fost mult mai ofertantă dacă ar fi existat o modalitate de recuperare a întregului poem, însă cele 4088 de versuri ale variantei existente sunt adecvate în ceea ce priveşte reprezentarea macabrului într-un mod original şi marcant. Cert este faptul că cea de pe urmă operă a lui Vasile Aaron reuşeşte să schimbe imaginea literaturii de dinainte de 1830 prin scriitura inovatoare pe care acesta o promovează. „Prin latura originală a *Reportei din vis* Aaron contribuie la descătuşarea lirismului de sub tirania tiparului clasic. Meritele sale nu se reduc la prelucrarea mai mult ori mai puţin izbutită a unui complex motivic tradiţional; nici nu se măsoară prin importanţa efortului depus într-o epocă de respiraţie creatoare mai degrabă astmatică, ci se situează în direcţia construirii obiectului beletristic, cu alte cuvinte a trecerii de la scris la scriitură, de la catehizare ţi parabolă la literatura propriu – zisă.“[22]

Bibliografie:

Bibliografie primară

1. Aaron, Vasile, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981.

Bibliografie secundară

1. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2008.
2. Beguin, Albert, *Sufletul romantic şi visul,* Editura Univers, Bucureşti, 1970.
3. Vornicu, Mihai, *Despre poezia ruinelor,* în *Structuri tematice şi retorico stilistice în romantismul românesc,* Editura Academiei, Bucureşti, 1976.
4. *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981.
5. Huizinga, Johann, *Amurgul Evului Mediu,* Editura Minerva, Bucureşti, 1970.
6. Chihaia, Pavel, *Sfârşit şi început de ev,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1977.
7. Lanson, Gustave, *Histoire illustrée de la litérature française*, Librairie Hachette, Paris, 1923.
8. Anghelescu, Mircea, *Preromantismul românesc,* Editura Minerva, Bucureşti, 1971.

[22] Vasile Aaron, *Reporta din vis,* în *Scrieri literare inedite,* documente literare alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 15.

BDD-A22073 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:50:47 UTC)